

# Arvestatav jõud maailmas

## Euroopa Liidu välissuhted



Käesoleva brošüüri ning muud lühikest ja selget teavet ELi kohta leiab võrguküljelt  
**[europa.eu.int/comm/publications](http://europa.eu.int/comm/publications)**

Euroopa Komisjon  
Pressi ja teabe peadirektooraat  
Väljaanded  
B-1049 Brüssel

Käsikiri koostatud 2004. aasta juulis

Kaas: M&S

Kataloogiandmed leiate käesoleva väljaande lõpust.

Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2005

ISBN 92-894-7422-X

© Euroopa ühendused, 2005  
Paljundamine lubatud.

*Printed in Belgium*

TRÜKITUD VALGELE KLOORIVABA TEHNOLOOGIAGA TOODETUD PABERILE

# Arvestatav jõud maailmas

## Euroopa Liidu välissuhted



# Sisukord

Euroopa Liidu ülemaailmne roll	3
Euroopa Liidu välissuhted	5
Ühine välis- ja julgeolekupoliitika	8
Kõigile kasulik kaubavahetus	11
Säästev areng kaotab vaesuse	13
Humanitaarabi	15
Partnerid üle maailma	17
Loe lisaks	22

# Euroopa Liidu ülemaailmne roll

Euroopa Liit (EL) on tänapäeva maailmas arvestatav jõud.

ELis elab 450 miljonit inimest – rohkem kui Ameerika Ühendriikides ja Venemaal kokku. ELi kaubandusmaht on suurim maailmas ning seal toodetakse veerand maailma rikkusest. EL annab vaestele riikidele rohkem abi kui keegi teine. ELi valuuta euro hoiab rahvusvahelistel finantsturgudel USA dollari järel tähtsuselt teist kohta.

Erieesmärgi saada maailmas arvestatavaks jõuks ELil ei olnud. Sündinud Teise maailmasõja järellainetustes, oli ELi esmane eesmärk ühendada Eu-

roopa rahvaid. Liidu laienedes ja selle kohustuste kasvades tuli hakata määratlema oma suhteid ülejäänud maailmaga. Nii nagu EL on teinud jõupingutusi kõrvaldamaks kaubandustõkkeid, arendamaks vaesemaid piirkondi ja edendamaks rahumeelset koostööd ELi piires, teeb ta koostööd ka teiste riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega, et kõigil oleks võimalus saada osa avatud turu, majanduskasvu ja stabiilsusega kaasnivatest eelistest maailmas, kus kõik üksteisest üha rohkem sõltuvad. Samas kaitseb EL oma õigustatud majandus- ja kaubandushuvisid rahvusvahelisel areenil.



*Euroopa Liit teeb rahu ja õitsengu tagamiseks koostööd teiste riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega nagu ÜRO.*

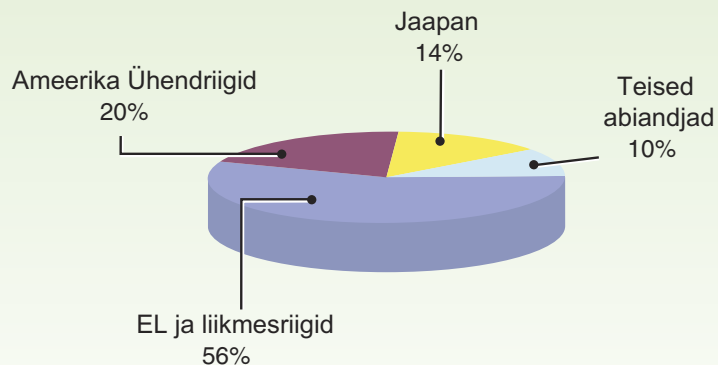
Praegu on ELi suurimaks väljakutseks rahu ja julgeoleku kindlustamine väljaspool oma piire. Et EL saaks olla stabiliseerivaks, koostööd ja üksteisemõistmist edendavaks jõuks maailmas, on väljatöötamisel ühine välis- ja julgeolekupoliitika.

Enam kui 40 aasta vältel jagas külm sõda suurema osa maailmast kahte leeri. Külma sõja lõppedes muutus maailmakord palju keerulisemaks ja hapramaks, nõudes ELilt senisest suuremat osalemist konfliktide ennetamises, rahu säilitamises ja võitluses terrorismiga. EL aitab ülal pidada ÜRO tsiviilvalitsust Kosovos, toetab pidevalt

rahaliselt Palestiina omavalitsust ning on panustanud üle miljardi euro Afganistani ülesehitamisse. 2003. aastal siirdus EL uue Euroopa julgeoleku- ja kaitsepoliitika raames oma esimesele missioonile Lääne-Balkanil ja Kesk-Aafrikas. Aga see on alles algus. Aidates luua julgeolekut ja stabiilsust mujal maailmas, muudab EL ühtlasi elu turvalisemaks oma piiride sees.

EL on näide sellest, kuidas riigid võivad ühiste huvide nimel edukalt ühendada oma majanduslikud ja poliitilised ressursid. EL on riikidevahelise integratsiooni mudel, mis on eeskujuks maailma teistele piirkondadele.

### **Kui palju keegi annab: ametlik arenguabi OECD riikidelt 2002. aastal**



Allikas: OECD.

# Euroopa Liidu välissuhted

Alates kujunemisest 1950. aastatel on EL arendanud suhteid ülejäänud maailmaga ühise kaubanduspoliitika, arenguabi ning riikide või piirkondlike rühmadega sõlmitud ametlike kaubandus- ja koostöölepingute kaudu.

1970. aastatel hakkas EL jagama humanitaarabi puudustkannatavatele piirkondadele kõikjal maailmas. 1993. aastast alates on EL Maastrichti lepingu raames välja töötanud ühist välis- ja julgeolekupoliitikat (ÜVJP), mis võimaldaks võtta ühismeetmeid juhul, kui kaalul on liidu huvid tervikuna. Kaitsepoliitika on kujunemas ÜVJP üheks oluliseks aspektiks, kuna EL soovib saavutada ja säilitada stabiilsust kogu maailmas. EL teeb tihedat koostööd teiste riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega võitluses terrorismi, rahvusvahelise kuritegevuse, narkokaubanduse ja ebaseadusliku sisse- ja väljaveo ning ka keskkonda puudutavate ülemaailmsete probleemide lahendamisel.

ELi ühine kaubanduspoliitika toimib kahel tasandil. Esiteks osaleb EL aktiivselt Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) raames maailmakaubanduse mitmepoolse süsteemi reeglite väljatöötamises. Teiseks peab EL ise kahepoolseid kaubanduslääbirääkimisi teiste riikide või nende piirkondlike rühmadega.

*Euroopa Liidu eesmärk on aidata arenguriikidel eksporti edendada.*



Arenguabi ja koostööprogrammid, mis esialgu olid suunatud Aafrika riikidele, laienesid 1970. aastate keskel ka Aasia, Ladina-Ameerika ning Vahemere lõuna- ja idarannikul asuvatele riikidele. ELi esmane eesmärk on toetada partnerriikide püsivat majanduskasvu ja säästvat arengut, et neil oleks piisavalt ressursse vaesusega toimetulekuks. On ju liidu huvides toetada ning suunata oma partnereid edukusele ja jõukusele.

### ***Enam kui kaubavahetus ja abi***

Lepingud, mida EL on oma partneritega mujal maailmas sõlminud, ei puuduta mitte ainult kaubavahetust ning traditsioonilist rahalist ja tehnilist abi, vaid ka majandus- ja muid reforme ning toetust infrastruktuuri-, tervis-

hoiu- ja haridusprojektidele. Lepingutega luuakse ka poliitilise dialoogi raamistik ning need sisaldavad punkti, mille kohaselt ELil on õigus kaubavahetus või abi andmine peatada või lõpetada, kui partnerriik peaks rikkuma inimõigusi. Lisaks sellele otsustas EL 2003. aastal, et kõikides uutes lepingutes peab sisalduma punkt, mille kohaselt partnerid kohustuvad tõkestama massihävitusrelvade levikut.

EL peab tagama, et välispoliitika eri aspektid oleksid üksteisega kooskõlas ning edastaksid selget ja ühtset sõnumit. Selleks määrati 1999. aastal ametisse ühise välis- ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja. 2004. aasta juunis leppisid ELi juhid põhimõtteliselt kokku ELi välisministri ametikoha loomises. See on üks muudatustest, mis on sätestatud ka ELi põhiseaduslikus leppes.



## ***Inimõiguste edendamine***

EL püüab suurendada austust inimõiguste vastu nii kodus kui võõrsil, keskendudes eelkõige kodanikuõigustele, poliitilistele, majanduslikele, sotsiaalsetele ja kultuurilistele õigustele ning juhtides tähelepanu ka naiste ja laste ning vähemuste ja ümberasustatud isikute õigustele.

Kõik ELi partneritega sõlmitud lepingud sisaldavad inimõigusi käsitlevaid sätteid ning ELiga ühineda soovivatele riikidele on inimõiguste austamine üheks eeltingimuseks. Viimastel aastatel on EL pidanud inimõiguste üle dialooge selliste riikidega nagu Hiina ja Iraan. EL on kehtestanud inimõiguste rikkumise eest sanktsioone mitmete riikide, sealhulgas Serbia, Myanmar ning Zimbabwe suhtes.

EL aitab finantseerida ka mitmeid inimõigusi kaitsvaid liikumisi, nagu Euroopa Demokraatia ja Inimõiguste Algatus, mis suunab aastas 100 miljonit eurot järgmisele:

- demokraatia, hea valitsemistava ja õigusriigi tugevdamine;
- surmanuhtluse kaotamise propageerimine kogu maailmas;
- võitlus piinamise ja karistamatusega ning rahvusvaheliste tribunalide ja kriminaalkohtute rahastamine;
- rassismi, ksenofoobia ning vähemuste ja põlisrahvaste diskrimineerimise vastane võitlus.

Peale selle kehtestab EL madalamad imporditariifid riikidele, mis järgivad Rahvusvahelise Tööorgani satsiooni sätestatud peamisi töötingimusi ja -norme.



*Inimõigused kehtivad kõigile.*

# Ühine välis- ja julgeolekupoliitika

Idee, mille kohaselt Euroopa peaks maailmaareenil toimima ühtse tugeva jõuna, on innustanud liikmesriike koostööle ühise välispoliitika väljatöötamiseks. Progress on kulgenud aeglaselt, ent järjekindlalt.

Esimeseks sammuks võib lugeda ambitsioonikat, kuid ebaõnnestunud ettevõtmist, kui kuus ELi asutajaliiget proovisid 1950. aastatel luua Euroopa Kaitseühendust. 1970. aastal järgnes sellele tegevuskava nimetusega „Euroopa poliitiline koostöö“, mille eesmärgiks oli kooskõlastada liikmesriikide seisukohad päevakajalistes välispoliitilistes küsimustes. ELi riigid tegid ühisavaldusi alati, kui see oli võimalik, kuid eriti delikaatsetes küsimustes polnud üksmeelsele otsusele jõuda alati nii lihtne.

Viimase 15 aasta jooksul on EL teinud suuri jõupingutusi selleks, et tema rahvusvaheline roll poliitika ja julgeoleku vallas oleks sama oluline kui roll maailmamajanduses. Konfliktid, mis vallandusid Euroopas pärast Berliini müüri langemist 1989. aastal, veensid ELi liidreid vajaduses rakendada tõhusaid ühismeetmeid. Viimasel ajal on võitlus rahvusvahelise terrorismiga seada veendumust veelgi süvendanud.

## *Balkani õppetunnid*

Ühise välis- ja julgeolekupoliitika (ÜVJP) põhimõtted sätestati 1992. aastal Maastrichti lepingus. Vaid mõni kuu hiljem vallandus sõda endises Jugoslaavias. EL püüdis tagajärjetult kriisile poliitilist lahendust leida. Kuna ELi

## *Maamiinide vastane tegevus*

1997. aasta detsembris kirjutasid 122 riigi esindajad Kanada pealinnas Ottawas alla miinide keelustamise lepingule. Lepinguga, mis sai rahvusvaheliselt siduvaks 1. märtsil 1999, keelustatakse jalaväemiinide kasutamine, tootmine, transportimine ja varumine.

Miinide vastane tegevus rahvusvahelisel tasandil aitab tagada rahu ja stabiilsust kogu maailmas ning vähendada vastavates piirkondades inimkannatusi. Miinide vastane tegevus on jätkuvalt ELi prioriteediks: ainuüksi aastatel 2000–2002 eraldati selleks 40 miljonit eurot.

polnud oma relvajõude, said liikmesriigid sekkuda üksnes hiljem piirkonda saadetud ÜRO ja NATO relvajõudude koosseisus.

Sellest katsumusest saadud õppetunnid polnud siiski asjatud. Balkani sõdadest ja Aafrikas 1990. aastatel aset leidnud konfliktidest saadud kogemuste varal on EL töötanud ÜVJP raames välja Euroopa julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ESDP).

ESDP alusel on võimalik saata sõjalisi ja politseiüksusi kriisipiirkondadesse ülesandega viia läbi humanitaaroperatsioone, osaleda rahuvalves, kriisihjajamises ning isegi rahu sobitamis. Sõjalises tegevuses osalevad ELi kiirreageerimisjõud, mis ei kuulu NATO vägede koosseisu, kuid saavad kasutada selle vahendeid.

Esimesed ESDP alusel läbi viidud missioonid viisid endisesse Jugoslaaviasse, kus ELile oli osaks saanud nii palju pettumusi. ELi politseimissioon vahetas 2003. aasta jaanuaris Bosnia ja Hertsegoviinas välja ÜRO politseiüksused ning kolm kuud hiljem võtsid ELi sõjajõud üle NATO ülesanded endises Jugoslaavia Makedoonia Vabariigis.

Aastate jooksul on mitmel korral proovitud ÜVJP otsuste vastuvõtmist sujuvamaks muuta. Võtmeotsused tuleb aga endiselt vastu võtta ühehäälselt, mis oli keeruline, kui ELis oli 15 liiget, ja on veelgi keerulisem 25-liikmelises



*Euroopa Liit on nüüd võimeline saatma kriiskolletesse oma rahuvalvajaid.*

liidus. Hoolimata kohustustest, mida liikmesriikide valitsused on ÜVJP raames endale võtnud, on neil tihtipeale raske muuta oma poliitikat ELi solidaarsuse nimel. Kui keeruline see võib olla, näitas ilmekalt ELi liikmesriikide seisukohtade lahknemine 2003. aasta kevadel, mil tuli otsustada, kas ÜRO Julgeolekunõukogu peaks heaks kiitma USA juhitud sõja Iraagi vastu.

2003. aasta detsembris toimunud tippkohtumisel võtsid ELi liidrid vastu Euroopa julgeolekustrateegia. Selles tõdetakse, et inimesi Euroopas ja mujal riikides ähvardavad terrorismist, massihävitusrelvade levikust ja ebaseaduslikust sisserändest põhjustatud potentsiaalsed ohud. Kõikidele nendele ohtudele on vaja vastu astuda, mis sageli nõuab rahvusvahelist koostööd.

## ***Ennetamine on parem kui tagajärgede likvideerimine***

Vägivallani viivad konfliktid nõuavad inimkannatuste, hävitustöö ja raisatud ressursside näol liiga kõrget lõivu. 1990. aastatel maailmas aset leidnud seitse vägivaldset konflikti läksid rahvusvahelisele üldsusele maksma 200 miljardit eurot, mida oleks saanud kasutada rahulikel eesmärkidel. See ongi põhjus, miks EL on otsustanud pöörata senisest suuremat tähelepanu konfliktide ennetamisele.

EL võtab mitmeid traditsioonilisi meetmeid, mille hulka kuuluvad tehnilise ja rahalise abi andmine arenguriikidele, majanduskoostöö ja kaubandussuhted, humanitaarabi, sotsiaal- ja keskkonnapoliitika ning diplomaatilised meetmed, nagu poliitiline dialoog ja vahendus. Samas kasutab EL ka uusi ÜVJP pakutud võimalusi, näiteks teabe kogumine ja rahvusvaheliste lepingute järelevalve, mille eesmärgiks on ette aimata potentsiaalseid konflikte.

Maailmas, kus võim ei tähenda enam tingimata julgeolekut, peab EL suutma õigeid vahendeid kasutades kiirelt reageerida mis tahes ootamatutele olukordadele.

# Kõigile kasulik kaubavahetus

ELi kaubandusmaht on maailma suurim: tema osalusel toimub 20% maailma impordi- ja eksporditehingutest. 50 aastat tagasi võeti ELi loomisel aluseks liikmesriikide vaheline avatud kaubavahetus, mis on toonud kasvat majanduslikku tulu kõikidele liikmetele. Seetõttu on EL haaranud initsiatiivi ning püüab muuta maailma kaubandust vabamaks, nii et sellest saaksid ühtemoodi kasu nii rikkad kui vaesed riigid.

Suurenev kaubavahetus kiirendab maailma majanduskasvu, millest saavad kasu kõik. Tarbijatel on võimalus valida laiema tootevaliku hulgast, konkurents imporditud ja kohalike toodete vahel langetab hindu ning tõstab

kvaliteeti. EL usub, et globaliseerumine on majanduslikult kasulik kõigile, kaasa arvatud arenguriigid, kuid tingimusel, et sobivad seadused võetakse vastu mitmepoolsel kokkuleppel ning tehakse jõupingutusi arenguriikide kaasamiseks maailmakaubandusse.

Eespool nimetatu ongi põhjuseks, miks EL peab oma partneritega läbirääkimisi nii kaubavahetuse kui teenuskaubanduse avamiseks. ELi eesmärk on aidata arenguriike, võimaldades neil lähiajal paremat juurdepääsu oma turule ning andes neile rohkem aega oma turu avamiseks Euroopa kaupadele. Samal ajal reformib EL oma põllumajanduspoliitikat ning ka sellest saavad kasu arenguriigid.

*Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikidel on Euroopa Liiduga eriline suhe.*



## ***Meeskonnamängija***

Meeskonnamänguks on vaja tasast mänguväljakut, reegleid, millest kõik meeskonnad kinni peavad, ning vahekohtunikku, kes jälgib, et mäng oleks aus. EL on Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) kindel toetaja, kuna just viimane kehtestab reeglid, mis hõlbustavad maailmakaubanduse avamist ning tagavad kõigi osalejate õiglase kohtlemise. Hoolimata selgelt tajutatavast paranemisvajadusest, pakub süsteem rahvusvahelises kaubavahetuses teatavat õiguskindlust ja läbipaistvust. WTO näeb ette ka vaidluste lahendamise menetluse juhuks, kui vaidlused tekivad kahe või enama kaubanduspartneri vahel.

Maailmakaubanduse avamiseks peevatavate mitmepoolsete läbirääkimiste järjestikustel voorudel on oluliseks osalejaks muutunud EL, pidades eriti tähtsaks just käimasolevat vooru, mis sai alguse 2001. aastal ja mida teatakse Doha läbirääkimistevooruna. Läbirääkimiste eesmärk on kõrvaldada avatud kaubanduse ees seisvad tõkked, pidades silmas eelkõige arenguriikide huve.

## ***Kaubavahetus on midagi enam kui Doha läbirääkimistevoor***

Kaubanduseeskirjad on küll mitmepoolsed, kuid kaubavahetus ise on ka-

hepoolne: see toimub müüja ja ostja, eksportija ja importija vahel. Just seetõttu on EL sõlminud eri riikide ja piirkondadega üle maailma terve rea kahepoolseid kaubanduslepinguid. ELi laienemine 2004. aastal 15 liikmelt 25-le annab talle kui kaubanduspartnerile kaalu juurde, eriti Ida-Euroopa ja Vahemere-äärsete naabrite silmis.

ELi kaubanduspoliitika on tihedalt seotud arengupoliitikaga. Nende lähene mine tähendab, et EL võtab osaliselt enda kanda kohustuse aidata arengumaid võitluses vaesusega ning kaasata neid üha enam maailmamajandusse.

On juba ammu teada, et kaubandus võib stimuleerida vaeste riikide majanduskasvu ja tootlikkust. Juba 1971. aastal hakkas EL üldise soodustuste süsteemi (GSP) raames muutma või kõrvaldama tariife ja kvote, mis kehtisid impordile arenguriikidest. Lisaks sellele võimaldab EL 2001. aastal sõlmitud lepingu „Kõik peale relvade“ raames 49 vähim arenenud riigi kõikidele toodetele, välja arvatud relvadele, vaba juurdepääsu ELi turule.

Erilised kaubandus- ja abisuhted ELi ning tema partnerite, 78 Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riigi (AKV riigid) vahel said alguse 1975. aastal ning neid peetakse heaks näiteks sellest, kuidas rikkad riigid saavad abistada vaesemaid.



# Säästev areng kaotab vaesuse

Umbes pool vaeste riikide abistamiseks kuluvast rahast tuleb ELilt või selle liikmesriikidelt, mistõttu EL on maailma suurim annetaja. Kuid arenguabi ei tähenda pelgalt puhast vett ja asfalteeritud teid, olgugi et need on väga olulised. Arenguabi tähendab aidata arenguriikidel parandada oma kaubandustegevust, võimaldades neile parema juurdepääsu ELi turule. Arenguriigid peaksid tänu sellele suutma arendada ja tugevdada oma väliskaubandust ning saada kasu globaliseerumisest.

Ometi pole see õnnestunud kõigil. Kuigi AKV riikidel on ELiga erilised suhted, on nende osa ELi turul jätkuvalt langenud ja nende roll maailmakaubanduses marginaalseks muutunud.

See ongi põhjuseks, miks ELi arengustrateegias on kesksel kohal vaeste riikide infrastruktuuride parandamine, tootmispotentsiaali arendamine ning riiklike haldusorganite ja asutuste töö tõhustamine. Tänu sellele on mõned riigid suutnud kinni haarata

## Algatus „Water for Life“

Vee kättesaadavus ja ühiste veevarude õiglane jaotamine on tõsine probleem kõigis maailma piirkondades ning jääb suurimaks arengualaseks väljakutseks ka 21. sajandil. 2002. aastal käivitunud ELi algatuse „Water for Life“ eesmärk on tagada puhas vesi ja korralikud sanitaaringimused maailma vaeseimates piirkondades, eelkõige Aafrikas, kuid ka Kaukaasias ja Kesk-Aasias, Vahemere piirkonnas ja Ladina-Ameerikas. EL on eraldanud selleks otstarbeks miljard eurot.



Vee kättesaadavus on väljakutse kogu maailmale.

kauplemiss võimalustest ning teha oma majandusliku baasi laiendamiseks suuremaid siseinvesteeringuid. See on väga oluline nende riikide integreerumisel maailmamajandusse ning püsiva kasvu ja säästva arengu saavutamisel.

Uutes majanduskoostöö lepingutes, mille üle käivad praegu läbirääkimised AKV riikidega ja mis on kavas sõlmida 2008. aastaks, ühendab EL kaubanduse ja abi hoopis uuel viisil. Idee seisneb selles, et esimese sammuna teel globaalse integreerumise poole aidatakse arenguriikidel integreeruda oma naabritega ning tugevdada institutsioonilist suutlikkust ja hea valitsemistava põhimõtete rakendamist. Samal ajal jätkab EL oma turgude avamist AKV riikidest ja teistest arenguriikidest pärit toodetele.

### **Rikkad riigid**

EL ja selle liikmesriigid eraldavad igal aastal arenguriikide abistamiseks ametlikult enam kui 30 miljardit eurot, millest umbes 6 miljardit liigub ELi institutsioonide kaudu. EL on kohustunud suurendama iga-aastast kogusummat 2006. aastaks 39 miljardile

eurole. Kuigi ELi liikmesriigid nagu teisedki tööstusriigid on seadnud eesmärgiks suunata igal aastal abile 0,7% RKTst, on selle saavutanud vaid Taa-ni, Luksemburg, Madalmaad ja Rootsi. Teised riigid on lubanud neile järele jõuda. ELis tervikuna kulutatakse abile keskmiselt 0,34% RKTst, mis on rohkem kui USAs või Jaapanis.

ELi poliitika lõppeesmärgiks on seatud see, et inimesed vähem arenenud riikides hakkaksid ise suunama oma riigi arengut. Seetõttu on ELi prioriteet vähendada nende riikide haavatavust, tagades neile parema toidu ja puhta vee, parandades hariduse, tervishoiu, töö, maa ja sotsiaalteenuste kättesaadavust ning infrastruktuuri ja keskkonnanätingimusi. ELi algatused on suunatud ka haiguste likvideerimisele ja odavate ravimite kättesaadavuse tagamisele, mis aitab võidelda haigustega, nagu HIV ja AIDS. Samuti püüab EL vähendada vaesemate riikide võla koormat.

Kuna rahu on säästva arengu üks peamisi eeltingimusi, otsustas EL 2004. aastal luua 250 miljoni euro suuruse fondi „Peace facility“, mille abil toetatakse Aafrika rahuvalve- ja konfliktienetusoperatsioone.



# Humanitaarabi

Pildid loodus- või inimese põhjustatud katastroofidest täidavad meie teleekraane ja ajalehtede esikülgi peaaegu igal nädalal. EL täidab kesksel osal võrgustikus, mille ülesanne on leevendada katastroofidest põhjustatud inimkannatusi. EL annab humanitaarabi tingimusteta. Ainsaks eesmärgiks on aidata ohvreid nii ruttu kui võimalik, olenemata nende rassist, usutunnistusest või valitsuste poliitilistest tõekspidamistest.

EL osaleb aktiivselt kõigis kriisikolletes, kaasa arvatud Iraak, Afganistan, Palestiina alad ning mitmed Aafrika osad. Abi antakse kõikjal maailmas, tihti ka maailma meediakanalite poolt „unustatud“ kriisipiirkondades, nagu Põhja-Kaukaasia (ennekõike Tšetšee-

nia), Tadžikistan, Nepal, Sri Lanka ja Kesk-Ameerika.

ELil on ka suuri kogemusi inimeste ettevalmistamisel võimalikeks katastroofideks kõrge riskiteguriga riikides ja piirkondades, kus on suur maavärinate, keeristormide, üleujutuste või põudade oht.

EL suunab toetusrahad abivajajateni Humanitaarabi Ameti (ECHO) kaudu. Alates selle loomisest 1992. aastal on ECHO aidanud likvideerida tõsiste kriiside tagajärgi rohkem kui 100 riigis üle kogu maailma, viies nii kiiresti kui võimalik abivajajateni hädavajalikkude tehnikat ja hädaabivahendeid. Oma enam kui 500 miljoni euro suurusest aastaeelarvest rahastab ECHO mediti-



*Peavarju vajavad katastroofiohvid saavad Euroopa Liidult hädaabi.*

siinipersonali, demineerimiseksperthe, transpordialast ja logistilist abi.

ECHO-l ei ole piisavalt vahendeid, et kogu töö ise ära teha, ning seetõttu tehakse toidu ja seadmete kättetoimetamisel, päästemeeskondade komp-

lekterimisel, erakorraliste välihaiglate püstitamisel ja ajutiste sidesüsteemide paigaldamisel tihedat koostööd humanitaarabipartneritega: valitsusvälised organisatsioonid, ÜRO spetsialiseeritud asutused ning Punase Risti ja Punase Poolkuu Liikumine.

## ***Koostöö kogu maailmas***

Humanitaarabi on ainult üks valdkond, kus EL teeb tihedat koostööd rahvusvaheliste organisatsioonidega, nagu ÜRO, WTO, NATO, Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioon (OSCE), Euroopa Nõukogu ning Aafrika, Ameerika, Aasia ja Vaikse ookeani piirkondlikud organisatsioonid.

Euroopa Liit usub, et parim viis globaalsete probleemide lahendamiseks on mitmetasandiliste lahenduste otsimine. Seepärast peetakse tähtsaks tõhusat mitmetasandilist lähenemist, mida koordineerib ÜRO — organisatsioon, millel on ülemaailmne mandaat ja õiguspädevus ning mis on loodud nimelt meie ees seisvate ühiste probleemide lahendamiseks.

ELi liikmesriigid toetavad tugevalt järgmisi ÜRO poolt 2000. aasta septembris vastu võetud eesmäärke arenguks uuel aastatuhandel:

- kaotada äärmine vaesus ja näljahädad;
- teha algharidus kättesaadavaks kõikjal maailmas;
- edendada meeste ja naiste võrdõiguslikkust ning tagada naistele senisest suuremad õigused;
- vähendada laste suremust;
- parandada rasedate ja sünnitajate tervishoidu;
- võidelda HIV/AIDSi, malaaria ja muude haigustega;
- tagada keskkonnasäästlikkus;
- edendada ülemaailmset arengualast partnerlust.

EL kui organisatsioon püüab nimetatud eesmäärke toetada, keskendudes järgmisele kuuele prioriteetsele valdkonnale, mis saavad kasu ELi käsutuses olevatest eriteadmistest:

- kaubandus ja areng;
- piirkondlik koostöö;
- vaesust vähendavad tegevuskavad eesmärgiga toetada tervishoidu ja haridust;
- transpordi infrastruktuur;
- toiduainetega kindlustamine ja maaelu säästev areng;
- institutsioonilise suutlikkuse suurendamine, hea valitsemistava ja õigusriik.

# Partnerid üle maailma

EL on sõlminud mitmeid assotsieerumis-, koostöö- ja kaubanduslepinguid kogu maailma riikidega, alustades kõige lähematest naabritest Euroopas ja lõpetades kõige kaugemate partneritega Aasias ja Vaikse ookeani piirkonnas. Suhete alalhoidmiseks korraldab EL oma peamiste partneritega regulaarselt tippkohtumisi või nõupidamisi ministrite tasandil.

ELil on kõige tihedamad suhted oma nelja Lääne-Euroopa naabriga — Šveitsi, Norra, Islandi ja Liechtensteini —, kes on kõik Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni (EFTA) liikmed ning viinud oma õigusaktid suures osas kooskõlla ELi siseturgu reguleerivate õigusaktidega. Nimetatud riigid toetavad ELi poliitikat ka muudes valdkondades. Samuti kuuluvad kõik nimetatud riigid, välja arvatud Šveits, koos ELiga Euroopa Majanduspiirkonda (EMP).

## **Valmistumine uueks laienemiseks**

Praegu on ELi kandidaatideks neli Kagu-Euroopa riiki. Bulgaaria ja Rumeenia liituvad ELiga eeldatavasti 2007. aastal, Türgi ühinemise tähtaeg on veel lahtine. Türgi on ELi üks vanimaid kaubanduspartnereid, kellega 1963. aastal sõlmiti assotsieerumisleping, millele on nüüdseks lisandunud ka tolliliiduleping. Türgi esitas taotluse ELiga ühinemiseks 1987. aastal. Neljas riik, Horvaatia, võeti ELi liikmekaandidaadiks 2004. aasta juunis, ühinemiskuupäev sõltub ühinemisläbirääkimiste kiirusest.

Veel üks Lääne-Balkani riik, endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik, esitas ühinemistaotluse 2004. aasta märtsis. Taotluse esitamine on esimeseks sammuks kandidaatriigiks vastuvõtmisel.

EL ja Lääne-Balkani riigid on üheskoos pannud aluse stabiliseerimis- ja assotsieerumisprotsessile, mis lisaks Horvaatiale ja endisele Jugoslaavia Makedoonia Vabariigile hõlmab Albaaniat, Bosniat ja Hertsegoviinat ning Serbiat ja Montenegrot. Kuna nimetatud riikide lõplik eesmärk on saada ELi

*Türgi on Euroopa Liidu peamine kandidaatriik.*



© Getty Images/Chris Wedel



*Venemaa on Euroopa Liidu suurim naaber.*

liikmeks, on neil vaba juurdepääs ELi turule ning nad saavad ELilt toetust siseriiklike reformiprogrammide läbiviimiseks. Järgmise sammuna on neil võimalik hakata pidama ELiga läbirääkimisi stabiliseerimis- ja assotsieerumislepingute üle, nii nagu seda tegid enne ELi liikmeks saamise taotlemist Horvaatia ja endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik.

### **Sõbralikud suhted naabritega**

EL on võtnud eesmärgiks tagada, et 2004. aasta laienemine — ja kõik järgnevad laienemised — ei looks laienuvate riikide ja tema naabrite vahele uusi tõkkeid. Just seetõttu valmistub EL tihedate sidemete sõlmimiseks oma ida- (Venemaa, Ukraina, Moldova ja Valgevene) ning lõunanaabritega (Vahemere riigid).

EL kavatses Euroopa naaberriikide poliitika raames laiendada nimetatud riikidele oma siseturu eeliseid, pakkuda kaubanduskontsessioone ja finantsabi. Vastutasuks pööravad ELi naaberriigid suuremat tähelepanu demokraatlikele reformidele ja turumajandusele ning inimõiguste austamisele. Kuna laienemise tõttu hakkab EL otseselt kokku puutuma poliitiliselt ja sotsiaalselt ebastabiilsete naaberriikidega, on plaanis jagada nendega oma heaolu ja stabiilsust, kindlustades sel viisil oma julgeolekut.

Kuna nimetatud naaberriigid on ebaseadusliku sisserände ning narkootikumide ja inimkaubanduse transiidisõlmpunktideks, aitab EL paljudel neist tugevdada piirikontrolli ja sisserändemenetlust.

Venemaa, Ukraina, Moldova ning enamik Lõuna-Kaukaasia ja Kesk-Aasia riike on sõlminud ELiga lepingud, mis hõlmavad kaubandust, poliitilist koostööd, keskkonnakaitset ning teadus- ja kultuurikoostööd. Oma suurima naabri Venemaaga arendab EL koostööprogramme paljudes valdkondades.

Äsja nimetatud riigid saavad kasu ka ELi TACISE abiprogrammist, mille eelarve aastateks 2000–2006 on 3,14 miljardit eurot. Programmi kaudu rahastatakse institutsioonilisi reforme, infrastruktuurivõrke, erasektori arendamist, keskkonnakaitset ja maapiirkondade majandust.

Barcelona protsessi raames on EL seadnud eesmärgiks aastaks 2010 luua vabakaubanduspiirkond Vahemere riikidega. See hõlmaks Araabia riike Vahemere lõuna- ja idakaldal ning Iisraeli ja Palestiina alasid. Praegu seab EL sisse kaubandussuhteid kõigi oma partneritega ning need omakorda astuvad samme omavahelise kaubavahetuse elavdamiseks. Näiteks 2004. aastal kirjutasid Egiptus, Maroko, Jordaania ja

Tuneesia alla omavahelisele vabakaubanduslepingule ehk Agadiri lepingule.

Lähis-Ida riikidest on EL pidanud läbirääkimisi vabakaubanduslepingute üle kuue Pärsia lahe koostöökoostöökokku kuuluva riigiga (Bahrein, Kuveit, Omaan, Katar, Saudi Araabia ning Araabia Ühendemiraadid). EL toetab ka Iraagi ülesehitamiseks tehtavaid jõupingutusi.

## ***Transatlantilised suhted***

ELi välissuhetes on kesksel kohal transatlantiline partnerlus Ameerika Ühendriikidega. Üle Atlandi toimuva kaubavahetuse ja investeeringute maht on peaaegu miljard eurot päevas. Washington on ka pikka aega toetanud Euroopa integreerumist. EL ja USA jagavad samu väärtusi ja neil on ühised huvid, olgugi et aeg-ajalt tuleb ette erinevaid rõhuasetusi ja lähenemisi.

Arvestades kahepoolse kaubavahetuse ulatust (25% ELi ekspordist läheb USAsse ja 20% impordist tuleb USAst), pole üllatav, et vahel tekib vaidlusi, ja kuigi need vaidlused ületavad uudistekünnise, puudutavad need vähem kui 2% transatlantilisest kaubavahetusest. Viis, kuidas EL ja USA on lahendanud probleeme, mis puudutasid näiteks konkurentsioigust või teineteise tehniliste standardite tunnustamist, on olnud eeskujuks, millised peaksid olema ELi suhted teiste riikidega, sealhulgas Jaapani ja Kanadaga.

2004. aastal tegid EL ja Kanada suhete süvendamiseks kaks pöördelist algatust. Esimese eesmärk on luua globaalseid probleeme käsitleva ELi-Kanada partnerluskoostöö kava. Teise eesmärk on alustada läbirääkimisi uue lepingu sõlmimiseks, mis peaks edendama nendevahelist kaubavahetust ja investeeringuid.



Singapur: värav Aasia  
ärimaailma.



### **Aasia tuleb lähemale**

Olgugi et ELi suurimad kaubanduspartnerid Aasias on Hiina ja Jaapan, on kõige pikaajalisemad suhted püsinud Kagu-Aasia Maade Assotsiatsiooniga (ASEAN). Need suhted algasid 1972. aastal ning muutusid ametlikeks koostöölepingu sõlmimisega 1980. aastal. ASEAN haaras ELiga suhete süvendamisel initsiatiivi ning kutsus ellu Aasia-Euroopa kohtumise (ASEM), milles osalevad ka Jaapan, Hiina ja Lõuna-Korea. ASEM-i tippkohtumised toimuvad iga kahe aasta tagant.

Viimastel aastatel on EL tihendanud suhteid ka Jaapaniga. 2001. aastal vastuvõetud ELi-Jaapani tegevuskava kohaselt ei piirdu kahepoolne koostöö ainult kaubanduse ja investeeringutega, vaid laieneb ka poliitikale ja kultuurile. Euroopast tuleb suurem osa Jaapani välismaistest otseinvesteeringutest ning Euroopa on suurim Jaapani

välisinvesteeringute saaja, edestades Ameerika Ühendriike ja Hiinat.

Koos ELi ja Hiina üha kasvava tähtsusega maailma poliitilisel areenil on viimastel aastatel arenenud jõuliselt ka nende omavahelised suhted. Suuremat rõhku on pandud poliitilisele dialoogile, valdkondlikele kokkulepetele ja institutsioonide vahelistele sidemetele. Ärisuhetes on Hiina ELi suuruselt teine kaubanduspartner väljaspool Euroopat, jäädes küll maha USAst, kuid edestades Jaapanit. Hiinasse tehtavad välisinvesteeringud tulevad peamiselt ELi riikidest.

Euroopa Liit on India suurim kaubanduspartner ning välisinvesteeringute allikas. Alates esimesest tippkohtumisest 2000. aasta juunis on nende vahelised suhted jõudsalt arenenud ja hõlmavad nüüd kaubanduse kõrval ka poliitilist dialoogi, ärikohtumisi, kultuurikoostööd ja ühiseid uurimisprojekte.

## **Sidemed Ladina-Ameerikaga**

Euroopa Liit on Ladina-Ameerika tähtsuselt teine kaubanduspartner, tähtsaim välismaiste otseinvesteeringute allikas ning peamine arenguabi andja.

Iga kahe aasta tagant peavad EL ning kõik Ladina-Ameerika ja Kariibi mere piirkonna riigid kahe piirkonna vahelisi tippkohtumisi, kus käsitletakse poliitilisi, majandus-, haridus-, teadus- ja

tehnoloogiaalaseid ning kultuuri- ja sotsiaalprobleeme. Kõik Ladina-Ameerika riigid on tänaseks kas rühmadena või üksikult sõlminud ELiga assotsiatsiooni-, koostöö- või kaubanduslepingud.

EL on pidanud assotsiatsioonilepingu üle läbirääkimisi Mercosuri riikidega (Brasiilia, Argentina, Paraguay ja Uruguay), kus on teemaks olnud ka vaba-kaubanduspiirkonna loomine kahe ühenduse vahel.

## **Hiina ja India ühinevad Galileoga**

Hiina ja India on otsustanud osaleda ELi satelliitnavigatsioonisüsteemis Galileo. See näitab Asia riikide soovi luua ELiga peale kaubandussidemete ka muid sidemeid.

Galileo süsteem, mis peaks hakkama toimima 2008. aastal, hakkab pakkuma alternatiivi USA globaalse asukoha määramise süsteemile (GPS), olles sealjuures täpsem. Galileod on plaanis kasutada peamiselt sõidukite ja teiste transpordiliikide asukoha geograafiliseks määramiseks, teadusuuringute läbiviimiseks, maakorralduslikel eesmärkidel ning katastroofide seireks. Süsteem hakkab teenima ka valitsuste huve, kuid sellisele rakendusviisile on juurdepääs ainult liikmesriikidel.



*Galileo tiirlemas ümber Maa.*

2003. aasta lõpus sõlmis EL kaks poliitilist dialoogi ja koostööd puudutavat lepingut, ühe Andide rühma ja teise Kesk-Ameerika riikidega. Järgmise sammuna on kavas pidada mõlema piirkonnaga läbirääkimisi assotsiatsioonilepingute sõlmimise üle. Mehhiko ja Tšiiliga on EL juba sõlminud assotsiatsioonilepingud (mis hõlmavad ka vabakaubanduskorda), millele kirjutati alla vastavalt 1997. ja 2002. aastal.

### ***Partnerlussuhted Aafrikaga***

Lisaks juba tavapärasele sidemetele Aafrika riikidega, mis loodud vaheme-

re kokkulepete või AKV riikidega sõlmitud lepingute kaudu, on EL alustanud uut dialoogi Aafrika Liiduga (AU).

See hõlmab konfliktide ennetamist ja lahendamist, ELi abi AU-le ning ÜRO rahuvalveoperatsioonide toetamist.

ELi-Aafrika partnerlussuhted hõlmavad piirkondlikku majanduskoostööd ja -integratsiooni ning kaubandust, võitlust põua ja kõrbestumise vastu, võitlust HIV/AIDSi ja nakkushaiguste vastu, toiduainetega kindlustamist, inimõiguste ja demokraatia toetamist ning terrorismivastast võitlust.

## Loe lisaks



Lisateavet ELi välissuhete erinevate aspektide kohta saab aadressilt [europa.eu.int/comm/world/](http://europa.eu.int/comm/world/), mis käsitleb välispoliitilisi probleeme, laienemist, väliskaubandust, arengupoliitikat, humanitaarabi ja inimõigusi.

Teavet ühise välis- ja julgeolekupoliitika kohta saab aadressilt [ue.eu.int/pesc](http://ue.eu.int/pesc).



Euroopa Komisjon

## **Arvestatav jõud maailmas** **Euroopa Liidu välissuhted**

Seeria *Arenev Euroopa*

Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus

2005 — 22 lk — 16,2 × 22,9 cm

ISBN 92-894-7422-X

Euroopa Liit on juba ainuüksi oma suuruse tõttu arvestatav jõud maailmas nii majanduslikus, kaubanduslikus kui finantsilises mõttes. Euroopa Liit on sõlminud lepingud enamike maailma riikide ja piirkondadega. Suurima rahvusvahelise kaubavahetaja ja euro — tähtsuselt teise valuuta — kasutajana eraldab EL iga kuu abiprojektidele viiel kontinendil 500 miljonit eurot.

Selleks, et EL saaks maailmas tegutseda stabiliseeriva, koostööd ja üksteisemõistmist edendava ühtse jõuna, töötatakse välja ühist välis- ja julgeolekupoliitikat. Ühtlasi arendab EL oma kaitsevõimet, viib läbi esimesi rahuvalvemissioone ning võitleb terrorismiga.

Aidates luua julgeolekut ja stabiilsust kogu maailmas, muudab EL ühtlasi elu turvalisemaks oma piirides.

EL edendab iseäranis aktiivselt rahvusvaheliste suhete inimlikke aspekte: solidaarsust, inimõigusi ja demokraatiat.

## Muu teave Euroopa Liidu kohta



Teavet Euroopa Liidu kohta leiab internetis igas ametlikus keeles. Teabele pakub juurdepääsu EUROPA server [europa.eu.int](http://europa.eu.int)



Üle kogu Euroopa on sadu kohalikke ELi infokeskusi. Lähima keskuse aadressi leiate veebilehelt [europa.eu.int/comm/relays/index\\_en.htm](http://europa.eu.int/comm/relays/index_en.htm)



EUROPE *DIRECT* on teenus, mille vahendusel saate vastuse küsimusele Euroopa Liidu kohta. Selleks helistage tasuta numbril **00 800 6 7 8 9 10 11** (või väljaspool ELi tasutaisel numbril +32 2 299 96 96) või saatke e-kiri veebilehe [europa.eu.int/europedirect](http://europa.eu.int/europedirect) vahendusel

Eestikeelset teavet ja publikatsioone Euroopa Liidu kohta leiate:

### **Euroopa Komisjoni esindus Eestis**

Kohtu 10  
10130 Tallinn  
Tel: (372) 6 264 400  
Faks: (372) 6 264 439  
E-post: [PRESS-REP-ESTONIA@cec.eu.int](mailto:PRESS-REP-ESTONIA@cec.eu.int)

### **Euroopa Parlamendi infobüroo Eestis**

Roosikrantsi 11  
10119 Tallinn  
Tel: (372) 6 676 321  
Faks: (372) 6 676 322  
E-post: [eptallinn@europarl.eu.int](mailto:eptallinn@europarl.eu.int)

### **Rahvusraamatukogu Euroopa Liidu infokeskus**

Tõnismägi 2  
15189 Tallinn  
Tel: (372) 6 307 330  
Faks: (372) 6 451 997  
E-post: [elik@nlib.ee](mailto:elik@nlib.ee)

### **Eurotelefon**

Tel: 0 800 3330  
E-post: [info@eurotelefon.ee](mailto:info@eurotelefon.ee)

### **Tartu Ülikooli Raamatukogu**

#### **Eurodokumentatsiooni keskus**

W. Struve 1  
50091 Tartu  
Tel: (372) 7 375 780  
E-post: [paring@utlib.ee](mailto:paring@utlib.ee)  
<http://www.euroinfo.ee/>

### **Audentese Ülikool**

#### **Eurodokumentatsiooni keskus**

Tondi 84  
11316 Tallinn  
Tel: (372) 6 996 596  
Faks: (372) 6 996 600  
E-post: [ylikool@audentes.ee](mailto:ylikool@audentes.ee)

### **Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda**


#### **Euroinfo keskus**

Toom-Kooli 17  
10130 Tallinn  
Tel: (372) 6 448 079  
Faks: (372) 6 460 245  
E-post: [einfo@koda.ee](mailto:einfo@koda.ee)  
<http://www.koda.ee/euroinfokeskus/>

Euroopa Komisjoni ning Euroopa Parlamendi esindused ja bürood on olemas kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides. Euroopa Komisjoni delegatsioonid asuvad üle maailma.

## ***Euroopa Liit***



-  Euroopa Liidu liikmesriigid
-  Kandidaatriigid

ET



Euroopa Liit on juba ainuüksi oma suuruse tõttu arvestatav jõud maailmas nii majanduslikus, kaubanduslikus kui finantsilises mõttes. Euroopa Liit on sõlminud lepingud enamike maailma riikide ja piirkondadega. Suurima rahvusvahelise kaubavahetaja ja euro – tähtsuselt teise valuuta – kasutajana eraldab EL iga kuu abiprojektidele viiel kontinendil 500 miljonit eurot.

Selleks, et EL saaks maailmas tegutseda stabiliseeriva, koostööd ja üksteisemõistmist edendava ühtse jõuna, töötatakse välja ühist välis- ja julgeolekupoliitikat. Ühtlasi arendab EL oma kaitsevõimet, viib läbi esimesi rahuvalvemissioone ning võitleb terrorismiga.

Aidates luua julgeolekut ja stabiilsust kogu maailmas, muudab EL ühtlasi elu turvalisemaks oma piirides.

EL edendab iseäranis aktiivselt rahvusvaheliste suhete inimlikke aspekte: solidaarsust, inimõigusi ja demokraatiat.



Väljaannete talitus  
*Publications.eu.int*

ISBN 92-894-7422-X



9 789289 474221 >